
Et inkluderende arbeidsliv – mer enn en tom frase?

HOVEDREPORTASJE

KARI RONGE

Email: kari.ronge@legeforeningen.no

Tidsskriftet

Stortingsmeldinger og handlingsplaner slår fast at mennesker med psykiske lidelser skal inkluderes i arbeidslivet. Men langtidssykmeldte og kronikere møter ofte stengte dører og ender på varig uføretrygd når de prøver seg på arbeidsmarkedet.

Initiativtakere ved Diakonhjemmets sykehus i Oslo har tatt politikernes tale på alvor, og utarbeidet en plan for et kompetansesenter for psykisk helse og arbeid. Målet er å legge forutsetningene til rette for at langtidssykmeldte og kronikere kan delta i yrkeslivet til tross for sin psykiske lidelse.

Politisk vilje

Forpliktende samarbeid mellom helsepersonell, trygdeetat og arbeidsmarkedsetat er nødvendig for å tilrettelegge arbeidsplassen for mennesker med kroniske psykiske lidelser. Illustrasjonsfoto P. Tofte/Mira/Samfoto

Planene for senteret er til behandling i Sosial- og helsedepartementet. Hvis departementet gir grønt lys for etablering og finansiering, blir kompetansesenteret satt i gang ved Vinderen distriktpsikiatriske senter i Oslo i løpet av høsten.

Politikernes vilje til å satse på psykiatrien er synliggjort i Stortingsmelding nr. 25 (1996–97) *Åpenhet og helhet. Om psykiske lidelser og tjenestetilbudene* (1). Der slås det fast at myndigheter og arbeidsliv må samarbeide om tiltak som inkluderer psykisk syke i yrkeslivet. Sandman-utvalget som kom med NOU 2000: 27 *Sykefravær og uførepensjonering* i fjor høst, mener at behandlingsapparatet er for ensidig opptatt av sykdom og for lite opptatt av arbeidsfunksjon (2). I utredningen etterlyses samarbeid mellom myndigheter og arbeidsgivere, og begrepet inkluderende arbeidsliv går stadig igjen i teksten. For at satsingen skal bli mer enn ord, har Stortinget bevilget 8 milliarder kroner til opptrappingsplanen for psykiatri for perioden 1999–2006.

Forskning og klinikk

– En viktig oppgave for kompetansesenteret blir å drive forsknings- og utviklingsarbeid i nær tilknytning til klinisk virksomhet, opplyser avdelingssjef Petter Ekern ved Vinderen distriktpsikiatriske senter.

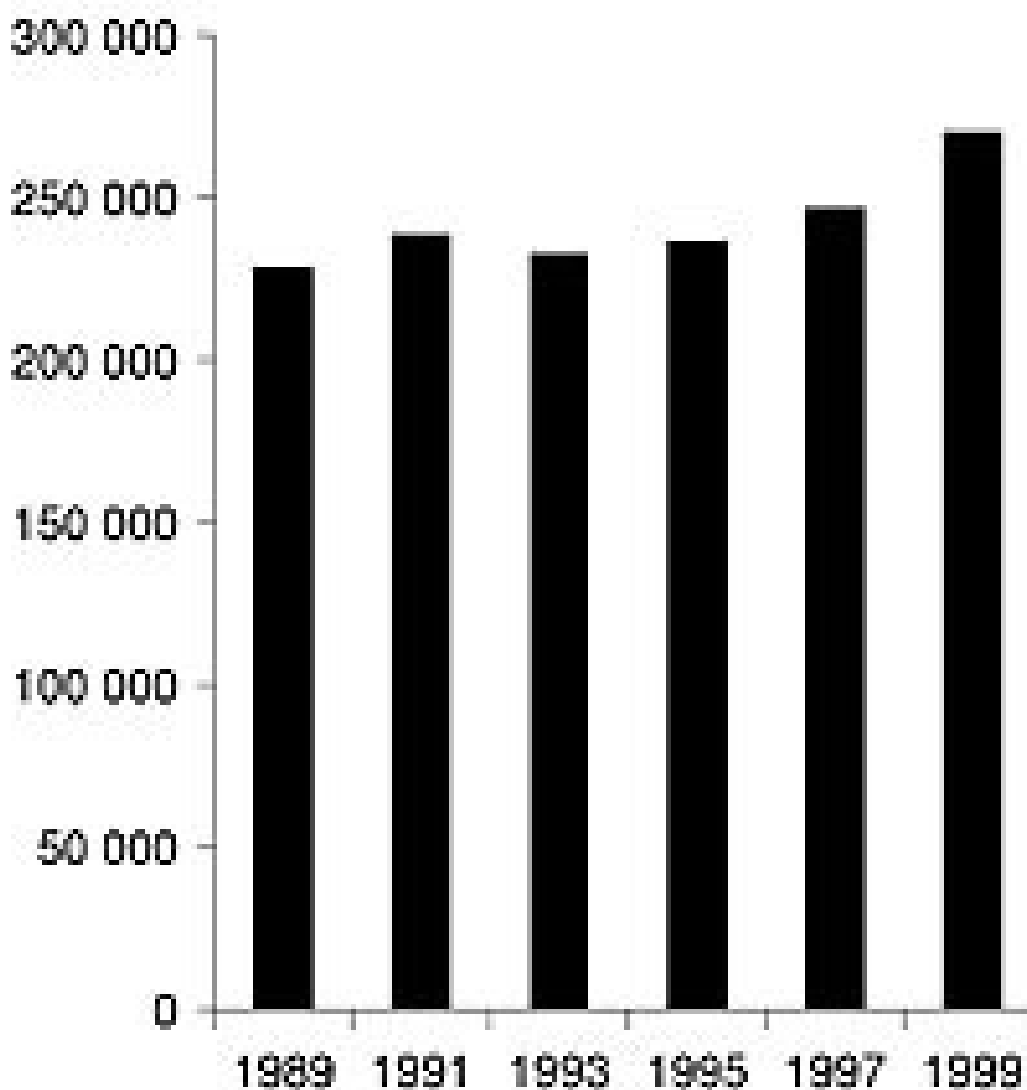
– Noen slik institusjon finnes ikke i Norge, selv om oppgavene vil være beslektet med det som drives ved Statens arbeidsmiljøinstitutt og arbeidsforskningsinstituttene. Å kombinere forskning og klinisk arbeid gir kunnskap som kan brukes til å målrette rehabiliteringstiltak overfor pasienter med psykiske lidelser og å forebygge mentale helseproblemer, utdyper han.

– Psykiatrimeldingen fra 1997 slår fast at det er behov for mer omfattende kunnskaper om situasjonen for psykiatriske pasienter i arbeidsmarkedet. Her vil kompetansesenteret kunne fylle en viktig oppgave, mener Erik Falkum ved Legeforeningens forskningsinstitutt. Han har vært sentral i forarbeidet sammen med Petter Ekern.

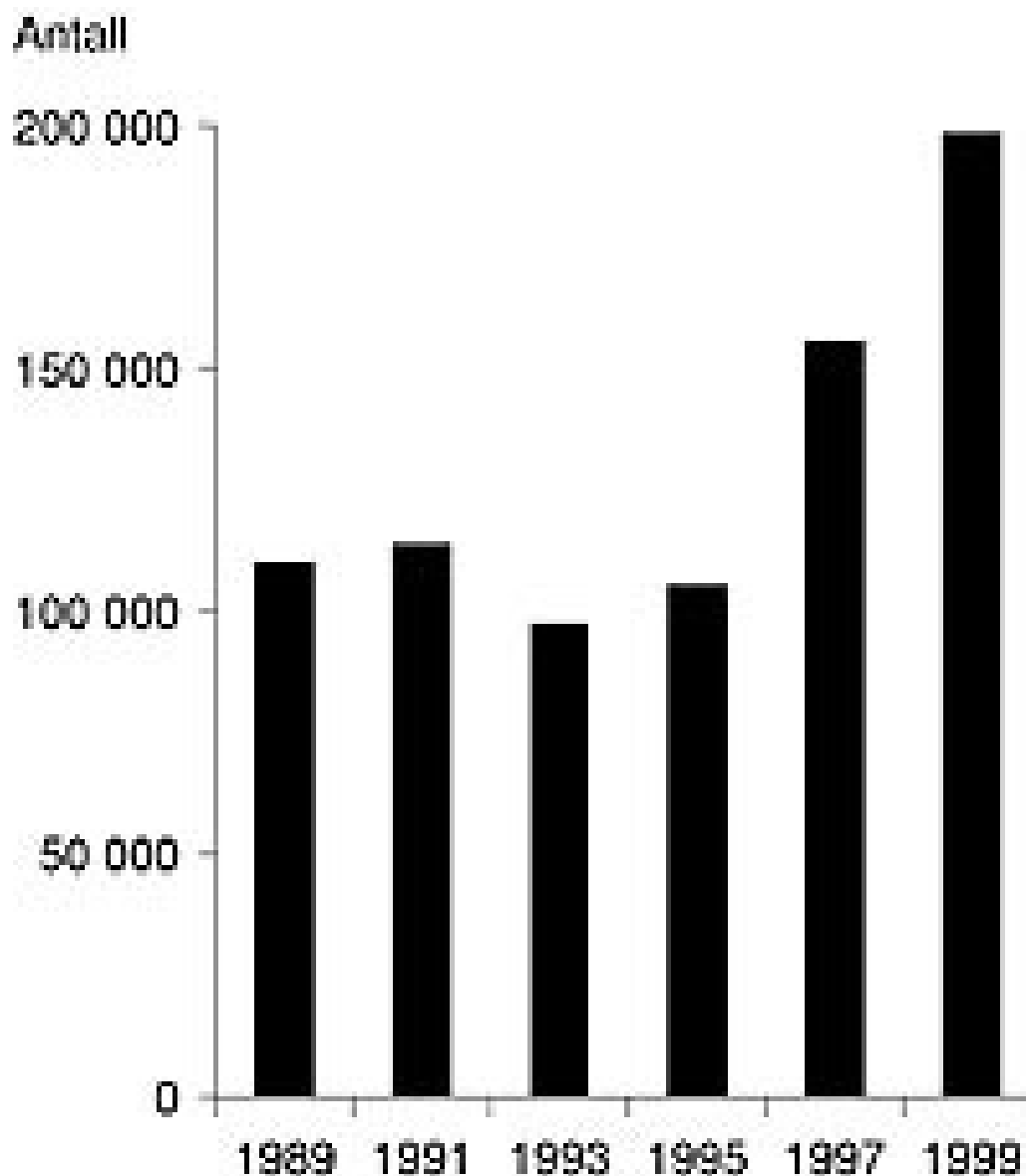
Pasientgrupper som vil stå sentralt i senterets rehabiliteringsvirksomhet er kronikere, spesielt schizofrene som ofte blir definert som varig yrkeshemmede, sykmeldte med lettere lidelser som angst og depresjon og personer som er langtidssykmeldt på grunn av arbeidsstress.

Utbrenthet

Antall

Figur 1 Antall uførepensjonister 1989–99

Figur 2 Antall sykepengetilfeller med varighet over åtte uker. Kilde begge figurer: Rikstrygdeverket

Kompetansesenteret vil bruke ressurser til forskning rundt lidelser som sorterer under det mye brukte, men vagt definerte begrepet utbrenthet.

Ifølge en lederartikkel i Tidsskriftet signert Atle Roness, har utbrenthetsforskningen hittil hatt lite kontakt med de kliniske miljøer (3). Roness anfører at utbrenthet er et nyttig begrep, men at det fortsatt er for dårlig definert. Han etterlyser mer kontakt mellom forskere og kliniske miljøer, og sier en klargjøring av begrepet er nødvendig for at så vel forebygging som behandling kan bli mer spesifikk.

Erik Falkum deler dette synet: – Omtrentligheten som har preget mye av forskningen om utbrenthet har åpenbart hemmet kunnskapsutviklingen på området. Vi håper at senterets kliniske perspektiv vil få betydning for hele det arbeidspsykologiske feltet.

– Målet er å utvikle og teste behandlingsprogrammer, drive rådgivning overfor bedrifter og organisasjoner og spre nyetablert kunnskap, sier han.

Sandman-utvalget bruker hyppig begrepet et inkluderende arbeidsliv i utredningen om sykefravær og uførepensjon.

- Etter vårt syn betyr et inkluderende arbeidsliv å øke kunnskap og toleranse hos omgivelsene, ikke nødvendigvis å endre den syke, presiserer initiativtakerne.
 - Hvis vi skal lykkes med rehabilitering og tilrettelegging av arbeidsplassen, er vi avhengig av et forpliktende samarbeid mellom helsepersonell, trygdeetat og arbeidsmarkedsetat. I dag snakker man ofte forbi hverandre på grunn av manglende kunnskap om fagfelt og funksjoner, mener Erik Falkum.
-

Sandman-utvalget foreslår

- – En helhetlig tiltakspakke er nødvendig for å redusere sykefraværet og tallet på uførepensjonister. Tiltakene må være forankret i arbeidslivet, og myndigheter og arbeidslivets parter må samarbeide om tiltakene.
- – Elementer som inngår i tiltakspakken er tidligere intervensjon og bedre oppfølging av sykmeldte på arbeidsplassen for å forebygge utstøting og langtidsfravær.
- – Trygdeetatens koordineringsansvar må styrkes. En oppfølgingsplan for den enkelte arbeidstaker skal iverksettes senest etter åtte ukers fravær.
- – Attføring skal være forsøkt før uførepensjon kan tilstås. Nåværende pensjonsordning foreslås gitt for maksimum fire år om gangen. Varig pensjon skal gis til personer som er uten utsikt til å gjenvinne arbeidsevnen.
- – Sykelønnsordningen for kronisk syke skal skjermes. Utvalget foreslår en utvidelse av dagens skjermingsordning for arbeidsgivere som har ansatte med kronisk sykdom, og som medfører risiko for hyppig eller særlig stort fravær.

Kilde: NOU 2000: 27 *Sykefravær og uførepensjonering. Et inkluderende arbeidsliv*

LITTERATUR

1. St.meld. nr. 25 (1996–97) Åpenhet og helhet. Om psykiske lidelser og tjenestetilbudene.
 2. Norges offentlige utredninger. Sykefravær og uførepensjonering. Et inkluderende arbeidsliv. NOU 2000: 27. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 2000.
 3. Roness A. Utbrenthet – et nyttig begrep? Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 1121.
-

Publisert: 10. februar 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 24. mars 2026.